Олександр РЕБРІЙ,
здобувач першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
Уманського національного університету (м. Умань)
e-mail: rebrijoleksandr@gmail.com

Науковий керівник:
Світлана ПРИЩЕПА,
кандидат педагогічних наук,
доцент кафедри педагогіки та освітнього менеджменту
Уманського національного університету (м. Умань)

ПРОФЕСІЙНЕ СТАНОВЛЕННЯ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ В УМОВАХ ІНКЛЮЗИВНОЇ ОСВІТИ: ДОСВІД РОБОТИ АСИСТЕНТОМ УЧИТЕЛЯ

Нова українська школа (НУШ) спирається на ідеї дитиноцентризму, педагогіки партнерства, інтеграції знань, цифровізації та безпечного середовища, у якому навчаються всі діти без винятку [1, с. 12]. Остання ідея на практиці означає інклюзивне навчання, а отже, потребує дорослих, які працюють у класі поряд із вчителем. Закони України (Закон України «Про освіту» стаття 33 та інші) передбачають для цього посаду асистента вчителя: її вводять, щоб діти з особливими освітніми потребами могли досягати результатів навчання, визначених державним стандартом, у класі разом з однолітками [2, ст. 33, ч. 4; 3, ст. 44, ч. 8].

Мета дослідження– окреслити значення досвіду роботи асистентом учителя як важливої складової професійного становлення та означити можливості його використання.

Асистент вчителя є педагогічним працівником і входить на постійній основі до команди психолого-педагогічного супроводу дитини з особливими освітніми потребами [4]. Його функції охоплюють організаційну, навчально-розвиткову й виховну, діагностичну, прогностичну та консультативно-комунікативну складові: спостереження за дитиною, адаптацію завдань і матеріалів до індивідуальної програми розвитку, співпрацю з батьками, участь у створенні безпечного середовища, зокрема повідомлення про факти булінгу [5]. Педагогічне навантаження асистента становить 25 годин на тиждень [3, ст. 24, ч. 4].

Водночас рекомендації МОН України чітко окреслюють межі його ролі: асистент не веде самостійно урок, не дає завдань замість вчителя, не

оцінює учнів і не змінює освітню траєкторію дитини [5]. Це поєднання високої педагогічної чутливості та вміння працювати в межах чужого плану уроку важко опанувати лише з лекцій.

Упродовж 2024-2025 навчального року мені вдалося попрацювати асистентом вчителя в Балтському ліцеї № 3, а в коледжі пройти усі види педагогічної практики, зокрема «Перші дні дитини в школі» та пробні уроки. Ці два досвіди різняться за природою. Практика обмежена за тривалістю: студент приходить у клас на визначений період, відповідає за окремий урок чи його етап і працює за планом, узгодженим із вчителем-наставником. Робота асистентом – це тривала присутність у класі, коли навчальний рік видно цілком: як змінюється дитина, як узгоджуються дії вчителя, асистента, батьків і фахівців, як індивідуальні цілі перетворюються на конкретні завдання на конкретному уроці. Така робота дає змогу на практиці опанувати те, що в підручниках описано абстрактно: вести щоденник спостережень, адаптувати матеріали для уроку, спілкуватися з батьками, розрізняти допомогу дитині та підміну вчителя.

Зіставлення цих двох форм досвіду виявляє три проблеми. Перша – розрив між змістом підготовки у закладах вищої освіти та реальними потребами школи: його фіксують дослідники навіть для початкової ланки [1, с. 11]. Друга – нечіткість ролей. Служба освітнього омбудсмена зазначає, що трапляються ситуації, коли асистент дитини, а іноді й асистент вчителя перевищує свої повноваження [6]. Студентові, який не мав досвіду командної роботи, межа між допомогою та підміною вчителя не очевидна. Третя – епізодичність практики: пробний урок дає досвід викладання, але не дає досвіду тривалого супроводу однієї дитини.

Розв’язання цих проблем вбачаємо в кількох кроках. Перший – ввести до практичної підготовки студентів педагогічних спеціальностей тривалу асистентську практику в класі з інклюзивним навчанням і поєднати її з веденням щоденника спостережень, який є частиною роботи асистента [5].

Другий – доповнити лекційні курси кейсами про розподіл ролей у команді супроводу та тренінгами з комунікації з батьками: дослідники пропонують такі форми для формування компетентності педагогічного партнерства та підготовки до інклюзивного середовища [1, с. 13].

Третій – використовувати портфоліо студента та формувальне оцінювання, щоб рефлексія над практикою не залишалася формальною [1, с. 14].

Четвертий – визнавати досвід студентів, які вже працюють асистентами, і залучати їх до обговорень та наставництва молодших колег (педагогічна інтернатура).

Отже, досвід роботи асистентом вчителя – не лише епізод біографії студента, а ресурс його професійного становлення: він формує вміння бачити окрему дитину в класі, працювати в команді та діяти в межах визначених ролей, що відповідає ідеям НУШ. Закладам вищої освіти доцільно враховувати такий досвід у практичній підготовці. Перспективу подальших досліджень вбачаємо в порівнянні готовності до професійної діяльності студентів, які мали тривалий досвід асистентської роботи, і тих, хто проходив лише традиційну практику.

Список використаних джерел:

1. Барбашова І. А., Свириденко Г. В., Дьоміна В. І., Таран К. О., Черкашина К. А. Підготовка майбутніх учителів початкової школи до реалізації ідей НУШ. *Науковий часопис Українського державного університету імені Михайла Драгоманова*. Серія 5. Педагогічні науки: реалії та перспективи. 2025. Вип. 106. С. 11–17. DOI: https://doi.org/10.31392/UDU-nc.series5.2025.106.02 (дата звернення: 06.10.2026).
2. Про освіту : Закон України від 5 вер. 2017 р. № 2145-VIII. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19 (дата звернення: 06.10.2026).
3. Про повну загальну середню освіту : Закон України від 16.01.2020 р. № 463-IX. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/463-20 (дата звернення: 06.10.2026).
4. Про затвердження Примірного положення про команду психолого-педагогічного супроводу дитини з особливими освітніми потребами в закладі загальної середньої та дошкільної освіти : наказ Міністерства освіти і науки України від 08.06.2018 р. № 609. URL: https://osvita.ua/legislation/Ser_osv/61107/ (дата звернення: 06.10.2026).
5. Щодо організації навчання осіб з особливими освітніми потребами у закладах загальної середньої освіти у 2020/2021 навчальному році :

інструктивно-методичні рекомендації : лист Міністерства освіти і науки України від 31 серп. 2020 р. № 1/9-495. URL: https://osvita.ua/legislation/Ser_osv/76129/ (дата звернення: 06.10.2026).

6. Асистент вчителя: обов'язки, навантаження, оплата праці та відмінність від асистента дитини : роз'яснення Служби освітнього омбудсмена. URL: https://eo.gov.ua/asystent-vchytelia-obov-iazky-navantazhennia-oplata-pratsi-ta-vidminnist-vid-asystenta-dytyny/2024/01/18/ (дата звернення: 06.10.2026).